

mgr Agnieszka Lewek
Instytut Prawa Cywilnego
Zakład Postępowania Cywilnego
Stacjonarne Studia Doktoranckie Nauk Prawnych
Uniwersytet Wrocławski

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Charakter prawny wstępnego badania skargi kasacyjnej w Sądzie Najwyższym.

Rozprawa doktorska zawiera analizę wstępnego badania skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy, jak również ocenę, czy obowiązująca regulacja prawna nie narusza lub nie ogranicza prawa do wymiaru sprawiedliwości. Dysertacja ma na celu ustalenie, jaką rolę pełni przedsąd kasacyjny w ramach systemu zaskarżalności orzeczeń.

Temat opracowania wiąże się z oceną charakteru prawnego wstępnego badania skargi kasacyjnej przed Sądem Najwyższym. Na potrzeby analizy przedmiotu rozprawy, konieczne jest wyjaśnienie pojęcia instytucji prawa, instrumentu prawnego oraz środka prawnego.

Punktem wyjścia do podjętych rozważań w pracy jest teza, że postępowanie, w ramach którego ocenia się dopuszczalność przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania (tzw. „przedsąd kasacyjny”) stanowi instrument procesowy, natomiast skarga kasacyjna jest instytucją prawa procesowego. Analiza prawna przedsądu kasacyjnego związanego z możliwością rozpoznania skargi kasacyjnej w danej sprawie nie została przeprowadzona w ramach monograficznego opracowania, które w sposób kompleksowy i uporządkowany przedstawiałoby funkcje i znaczenie przedsądu kasacyjnego. Dysertacja zawiera taką analizę w różnych aspektach poczynając od uwarunkowań historycznoprawnych, przez przesłanki warunkujące przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania, ocenę celowości istnienia i funkcji przedsądu kasacyjnego w toku postępowania wywołanego wniesieniem nadzwyczajnego środka zaskarżenia, jakim jest skarga kasacyjna oraz dokonanie oceny czy przedsąd kasacyjny ogranicza dopuszczalność rozpoznania przez Sad Najwyższy skargi kasacyjnej.

Zasadniczym celem badań przeprowadzonych w ramach dysertacji było ustalenie czy wstępne badanie skargi kasacyjnej w Sądzie Najwyższym w przedsądzie kasacyjnym jest uzasadnione, czy też należałoby je wyeliminować z Kodeksu postępowania cywilnego. W szczególności została dokonana ocena czy przedsąd kasacyjny powinien być traktowany

jako dodatkowy i autonomiczny tryb postępowania, w jakim dokonuje się kwalifikacji spraw, jakie mogą być rozpoznawane przez Sąd Najwyższy.

Z powyższych względów należało ustalić czy przedsąd kasacyjny prowadzi do urzeczywistnienia celu i funkcji samej skargi kasacyjnej. Dysertacja, z uwagi na wskazane wątpliwości o charakterze systemowym, stanowi próbę udzielenia odpowiedzi na poniżej wskazane zagadnienia problemowe.

1. Czy przedsąd kasacyjny należy traktować jako autonomiczny tryb postępowania, którego przedmiotem jest wybór spraw, nadających się do rozpoznania przez Sąd Najwyższy wskutek wniesienia skargi kasacyjnej, czy też jako etap postępowania związanego z rozpoznaniem skargi kasacyjnej?

2. Jakie kryteria powinny decydować o wyborze spraw przyjmowanych do rozpoznania przez Sąd Najwyższy?

3. Czy istnienie przedsądu kasacyjnego, pozwala na realizację celu i funkcji skargi kasacyjnej?

4. Czy przedsąd kasacyjny, jako instrument prawny dedykowany skardze kasacyjnej, jest emanacją zasady niekonkurencyjności nadzwyczajnych środków zaskarżenia?

5. Jakie konsekwencje mogą się wiązać z rezygnacją z przedsądu kasacyjnego, uregulowanego w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego?

6. Czy oczywista zasadność skargi jako podstawa do przyjęcia skargi kasacyjnej jest równoznaczna z uwzględnieniem skargi kasacyjnej?

7. Czy wprowadzona regulacja przedsądu kasacyjnego jest w stanie doprowadzić do zamierzonych przez nią skutków?

8. Czy przedsąd kasacyjny jest niezbędny dla ochrony interesu publicznego, z którym jest połączony?

Cele, które zostały powyżej wskazane oraz zagadnienia badawcze, jak i zebrane materiały naukowe, pozwoliły przyjąć następującą hipotezę główną w pracy: wstępne badanie skargi kasacyjnej przeprowadzane w formie przedsądu kasacyjnego w Sądzie Najwyższym jest instrumentem prawnym, pozwalającym na dokonanie oceny i ustalenia, jakie sprawy nadają się do rozpoznania przez Sąd Najwyższy, co w konsekwencji pozwala na urzeczywistnienie celu i funkcji skargi kasacyjnej.

W niniejszej pracy podjęto próbę zweryfikowania czy przeprowadzana wstępna, swoistego rodzaju „selekcja” w przyjmowaniu spraw do rozpoznania wynika z potrzeb wymiaru sprawiedliwości lub z konieczności ochrony w rozpoznawanych sprawach interesu publicznego? Unormowanie opisywanej instytucji skargi kasacyjnej oraz instrumentu

prawnego, jakim jest przedsąd kasacyjny, wiąże się z zapewnieniem prawidłowego funkcjonowania systemu weryfikacji orzeczeń w praworządnym państwie. Regulacje, jakie zostały wprowadzone, mają także immanentny związek z dążeniem do zmniejszenia zaległości w rozpoznawaniu spraw cywilnych przez Sąd Najwyższy.

Praca została napisana w oparciu o przeprowadzone badania jakościowe konstrukcji przedsądu kasacyjnego oraz samej skargi kasacyjnej, co wiązało się z koniecznością odwołania do historycznoprawnych uwarunkowań opisywanej regulacji prawnej w ramach systemu środków zaskarżenia w Polsce. Podstawę do prowadzenia badań jakościowych odnośnie do efektywności i znaczenia istnienia przedsądu kasacyjnego stanowiły dane statystyczne zamieszczone w Biuletynie Izby Cywilnej Sądu Najwyższego.

W kontekście obecnie proponowanych zmian w postaci usunięcia instytucji przedsądu kasacyjnego, należało także przeanalizować konsekwencje, w postaci wpływu takiej zmiany na system instancyjności postępowania cywilnego. Problematyka charakteru prawnego przedsądu kasacyjnego, a także jego funkcji, zasługuje na przeprowadzenie pogłębionej analizy ze względu na pojawiające się rozbieżności w ocenie tego instrumentu prawnego, zarówno w teorii prawa, jak i praktyce orzeczniczej.

W pracy poruszony został także problem przedsądu kasacyjnego jako instrumentu prawnego mającego wpływ na funkcjonowanie i znaczenie skargi kasacyjnej w aspekcie możliwości weryfikacji prawomocnych orzeczeń.

Dysertacja stanowi próbę odpowiedzi na pytanie czy przedsąd kasacyjny jest celowy w postępowaniu zainicjowanym wniesieniem skargi kasacyjnej do Sądu Najwyższego? Rozprawa koncentruje się także na analizie składu orzekającego na początkowym etapie rozpoznawania skargi kasacyjnej, w kontekście przyznania szerokich kompetencji jednemu sędziemu decydującemu o przyjęciu bądź odmowie przyjęcia sprawy do merytorycznego rozpoznania.

Rozprawa doktorska składa się z ośmiu rozdziałów.

W rozdziale pierwszym niniejszej rozprawy przedstawiono ogólne zagadnienia związane z historycznym rozwojem zaskarżalności orzeczeń, dokonano porównania systemu rewizyjnego i kasacyjnego, sklasyfikowano środki zaskarżenia oraz wyjaśniono cechy poszczególnych środków zaskarżenia. Opisano historycznoprawne uwarunkowania obecnej regulacji skargi kasacyjnej, natomiast to, w jaki sposób zmieniały się przepisy dotyczące przedsądu kasacyjnego zamieszczone w dalszych rozdziałach przy omawianiu celu i funkcji wstępnego badania skargi kasacyjnej w Sądzie Najwyższym. Rozdział drugi pracy został poświęcony kwestiom związanym z prawem do zaskarżenia orzeczeń

oraz konstytucyjnym prawem do sądu. W rozdziale tym wyjaśniono także cechy związane z prowadzeniem rzetelnego i szybkiego procesu, w aspekcie skorzystania z prawa do zaskarżenia orzeczenia w drodze skargi kasacyjnej, a ponadto zagadnienie niekonkurencyjności nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Rozdział trzeci opracowania zawiera wyjaśnienie specyfiki skargi kasacyjnej, stanowiącej nadzwyczajny środek zaskarżenia. Analizę tego środka zaskarżenia rozpoczęto od prezentacji etapów związanych z jej rozpoznaniem, w tym warunków dopuszczalności wniesienia skargi kasacyjnej, a także podstaw i legitymacji do wniesienia skargi kasacyjnej, na zakończenie opisano przebieg postępowania. Czwarty rozdział poświęcono prezentacji i omówieniu przesłanek skargi kasacyjnej *sensu stricto*. W rozdziale tym dokonano również wyjaśnienia pojęcia *gravamen*. W rozdziale piątym przedstawiono przedsąd kasacyjny w aspekcie historycznoprawnym od okresu zaborów, w okresie II Rzeczypospolitej oraz w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej. W rozdziale tym dokonano analizy przepisów regulujących przebieg postępowania związanego ze wstępnym rozpoznaniem skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy, omówiono cel i znaczenie przedsądu kasacyjnego. Rozdział piąty zawiera także wyjaśnienie cech charakterystycznych dla przedsądu kasacyjnego jako instrumentu prawnego powiązanego funkcjonalnie ze skargą kasacyjną. W rozdziale szóstym opisano różnice pomiędzy wstępnym badaniem wybranych nadzwyczajnych środków zaskarżenia. Rozdział siódmy przedstawia przedsąd kasacyjny w kontekście przesłanek warunkujących przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania przez Sąd Najwyższy. W rozdziale tym omówione zostały różnice pomiędzy przesłanką wystąpienia potrzeby wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości, a przesłanką rozbieżności występujących w orzecznictwie, a także wyjaśniono znaczenie przesłanki wystąpienia istotnego zagadnienia prawnego, przesłanki nieważności postępowania oraz znaczenie przesłanki przedsądu kasacyjnego polegającej na wystąpieniu oczywistej zasadności skargi kasacyjnej. Z kolei w rozdziale ósmym przedstawiono projektowane zmiany przepisów, polegające na rezygnacji z przedsądu kasacyjnego, a także wyjaśniono przyczyny i zakres projektowanych zmian, dokonano ich oceny oraz konsekwencje eliminacji przedsądu kasacyjnego przepisów Kodeksu postępowania cywilnego.

Podsumowanie zawiera weryfikację postawionych na wstępie hipotez i problemów badawczych, prowadzące do oceny przedsądu kasacyjnego jako instrumentu prawnego.

Agnieszka Sewek
Warszawa, 28.04.2024 r.